

Sisäministeriö

Lausuntopyyntö SM213148 24.02.2021 SMDno-2020-980

Lausunto tiedustelulainsäädäntöä koskevan valtioneuvoston selonteon valmistelua varten

Journalistiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksensä tiedustelulainsäädännön toimivuudesta, tehokkuudesta ja tuloksellisuudesta, kehittämistarpeista, valvonnasta ja oikeusturvan toteutumisesta sekä muista asiakokonaisuuteen liittyvistä relevanteista seikoista.

Saatavilla olevat tiedot

Journalistiliitto toteaa, että tietoa tiedustelutoiminnan toimivuudesta, tehokkuudesta ja tuloksellisuudesta, kehittämistarpeista, valvonnasta ja oikeusturvan toteutumisesta ei juurikaan ole julkisesti saatavilla.

Tuorein saatavilla oleva tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus on tätä kirjoitettaessa kertomus vuodesta 2019. Kertomuksen mukaan lakien soveltamisessa keskeisin linjauksikysymys on ollut tiedustelulupien yksityiskohtaisuus. Kertomuksessa ei kuitenkaan ole varsinaisesti avattu sitä, miten oikeuskäytännössä on asioita linjattu.

Sekä oikeuskansleri että oikeusasiamies ovat ottaneet julkisuudessa kantaa tiedustelulainsäädännön kehittämistarpeisiin. Oikeuskansleri on kiinnittänyt huomiota suojelupoliisin kaksoisrooliin poliisina ja tiedustelupalveluna. Myös oikeusasiamies on tehnyt kriittisiä huomioita supon mahdollisuuksista luovuttaa tiedustelutietoja rikospoliisin käyttöön. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007729024.html>

Saatavilla olevan tiedon perusteella tehdyt havainnot ja johtopäätökset

Eduskunta piti tiedustelulakeja säädettäessä tärkeänä, että tiedustelun valvontaa varten pidetään pöytäkirjaa vahingossa avatuista viesteistä ja niiden hävittämisperusteista. Mitään tietoja tästä ei kuitenkaan ilmeisesti ole julkaistu.

Tältä osin lainsäädäntöä tehtäessä esillä olleet pelot ovat toteutuneet: yleisölle ei ole avattu edes tilastotietoa, jonka pohjalta tiedustelutoiminnan tehokkuudesta, toimivuudesta tai oikeusturvan toteutumisesta voisi käydä julkista keskustelua. Koska niin yleisö- kuin asianosaisjulkisuuttakin on näissä kysymyksissä olennaisesti rajoitettu, ei riittävää tietoa edes oikeuskäytännön linjauksista tai järjestelmän piirissä mahdollisesti tapahtuvista virheistä ole saatu.

Jotta lainsäädännön ja viranomaisen toiminnan arvioiminen olisi mahdollista, olisi erityisen tärkeää saada tietoa siitä, missä määrin tiedustelussa käsitellään viestejä, joihin kohdistuu jonkinlainen käsittelykielto (esim. toimittajan lähdesuoja). Lainvalmisteluaineiston mukaan (HE 203/2017 vp s. 363, EIT:n ratkaisukäytäntö) kansalaisten on kyettävä ennakoimaan salaisten viranomaistoimien soveltamisen seuraukset omalta osaltaan. Selkeät pelisäännöt kuuluvat avoimeen ja demokraattiseen yhteiskuntaan.

Laillisuusvalvojien havainnot myös suojelupoliisin roolista on otettava vakavasti. Huomattavan vahvoja tiedonsaantioikeuksia ja salaisia tiedonhankintakeinoja on pohdittava suhteessa tiedustelun tehtävään, mutta myös ihmisoikeussopimuksen mukaisesti velvoitteisiin.

Suomen Journalistiliitto – Finlands Journalistförbund ry

Hanne Aho
puheenjohtaja

Tytti Oras
juristi